

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра громадського здоров'я та управління охороною здоров'я

Навчальний рік 2022-2023

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

«ІСТОРІЯ МЕДИЦИНИ ТА МЕДСЕСТРИНСТВА»

(назва освітнього компоненту)

Вибірковий освітній компонент

Форма здобуття освіти

очна

(очна; заочна; дистанційна)

Галузь знань

22 «Охорона здоров'я»

(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність

223 «Медсестринство»

(шифр і назва спеціальності)

Освітньо-професійна програма «Сестринська справа»

Першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Курс 1-й

Силабус освітнього компоненту розглянуто на засіданні кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я

Схвалено методичною комісією ХНМУ з проблем громадського здоров'я

Протокол від.
“29” червня 2022 року № 14

Протокол від.
“30” червня 2022 року № 10

Завідувач кафедри

(підпис)

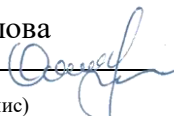

проф. В.А. Огнєв

(прізвище та ініціали)

Голова

(підпис)

проф. В.А. Огнєв

(прізвище та ініціали)

РОЗРОБНИКИ СИЛАБУСУ:

1. Огнєв В.А., завідувач кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я, професор, д.м.н.;
2. Мартиненко Н.М., доцент кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я, к.і.н.;
3. М'якина О.В., доцент кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я, к.м.н.
4. Трегуб П.О. – Phd, доцент кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я.

Дані про викладачів, що викладають освітній компонент

Прізвище, ім'я по батькові викладача	Мартиненко Наталія Миколаївна , доцент кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я, кандидат історичних наук
Професійні інтереси, посилання на профайл викладача (на сайті університету, кафедри, в системі Moodle та інше)	Історія та філософія медицини АСУ: http://31.128.79.157:8080//profile Moodle: http://distance.knmu.edu.ua/user/profile.php?id=45 ORCID: http://orcid.org/0000-0003-3018-2514 Google Scholar: http://scholar.google.ru//citations
Контакт-ний тел.	+38-067-906-15-69, 057-707-73-20
E-mail:	nm.martynenko@knmu.edu.ua
Розклад занять	Відповідно до розкладу навчального відділу
Консульт-тації	четвер 15.30-17.00
Локація	Ауд. кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я

Прізвище, ім'я по батькові викладача	Мякіна Олександр Володимирович , доцент кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я;
Професійні інтереси, посилання на профайл викладача (на сайті університету, кафедри, в системі Moodle та інше)	Громадське здоров'я, Основи громадського здоров'я, Доказова медицина з основами сучасної епідеміології, Біостатистика. Методологія наукової роботи. Діловодство. Соціальна робота. Історія медицини. Сайт університету: http://www.knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=232%3A2011-05-19-08-08-34&catid=7%3A2011-05-05-09-09-08&Itemid=27&lang=uk АСУ: http://31.128.79.157:8080//profile Moodle: http://distance.knmu.edu.ua/user/profile.php?id=9486
Контактний телефон	+38-096-30-50-992, 057-707-73-88
Корпоративна пошта викладача	ov.miakina@knmu.edu.ua
Консультації	вівторок 15.30-17.00
Локація (очні)	Ауд. кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я

Прізвище, ім'я по батькові викладача	Подпрядова Анна Анатоліївна асистент кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я, доктор філософії
Контактний тел.	+38-063-762-23-94
E-mail:	aa.podpriadova@knmu.edu.ua
Розклад занять	Відповідно до розкладу навчального відділу
Консультації	вівторок 15.30-17.00
Локація	Ауд. кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я

ВСТУП

Силабус освітнього компоненту «Історія медицини та медсестринства» складений відповідно до освітньо-професійної програми (далі – ОПП) «Сестринська справа» та Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт), перший (бакалаврський) рівень, галузі знань 22 «Охорона здоров'я», спеціальності 223 «Медсестринство».

Опис освітнього компоненту (анотація) Вибірковий освітній компонент «Історія медицини та медсестринства» є спрямовуючою і пов'язуючою ланкою у вивченні розвитку всіх галузей медицини. Вивчаючи цей освітній компонент у здобувачів вищої освіти формується комплексний підхід до історії медицини як до цілісного культурологічного процесу.

Предметом вивчення освітнього компоненту є загальна історія медицини та медсестринства, вивчення закономірностей розвитку медичних знань та медичної практики догляду хворих в різні історичні епохи.

Міждисциплінарні зв'язки: матеріали з історії медицини співвідносяться з матеріалами з історії науки, релігії, філософії, економіки, права, суспільної психології.

Пререквізити. Ґрунтується на вивченні здобувачами освіти освітніх компонентів: Історія України та української культури, філософії, основи біоетики.

Постреквізити. Знання, уміння і навички, що здобуваються після закінчення вивчення даного освітнього компоненту, потрібні для вивчення фундаментальних та клінічних освітніх компонентів.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

1.1. Метою вивчення освітнього компоненту є отримання інформації про походження, формування і розвиток медицини в різні історичні періоди, а також, формування у здобувачів освіти цілісної уяви про зародження та розвиток медицини в залежності від суспільно-економічної формації; забезпечення фундаментальної медичної підготовки та набуття практичних навичок для подальшої професійної діяльності медсестер.

1.2. Основними завданнями вивчення освітнього компоненту є визначення періодів накопичення знань і практик надання медичної допомоги і медичного догляду в різні історичні періоди, вивчення поглядів на стан здоров'я, причини захворювань, засоби профілактики, лікування в залежності від світогляду та умов життя у відповідні історичні періоди; визначення та обґрунтування засобів лікування в залежності від стану наук та науково-технічного прогресу; внесок у світову скарбницю медицини видатних вчених, лікарів; знайомство з основними джерелами з історії медицини; знання специфіки та особливостей розвитку медицини України у різні історичні періоди, а також, формування основ професійної культури, виховання гордості та відчуття необхідності обраної спеціальності.

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє освітній компонент (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

1.3.1. Вивчення освітнього компоненту забезпечує опанування здобувачами освіти

компетентностей:

– *інтегральна:*

- бакалавр медсестринства здатний розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері медсестринства або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

– *загальні:*

ЗК 01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу

ЗК 04. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

ЗК 05. Знання та розуміння предметної області та розуміння

ЗК 10. Здатність приймати обґрунтовані рішення

ЗК 11. Здатність працювати в команді

ЗК 12. Навички міжособистісної взаємодії

– **спеціальні (фахові, предметні):**

ФК 01. Здатність застосовувати професійні та правові стандарти в повсякденній професійній практиці.

ФК 16. Здатність організовувати та управляти відповідним структурним підрозділом (лідерство та менеджмент)

1.3.2. Вивчення освітнього компоненту забезпечує набуття студентами наступних програмних результатів навчання:

ПРН 1. Проводити медсестринське суб'єктивне та об'єктивне обстеження різних органів і систем пацієнта та оцінювати отримані дані .

В умовах закладів охорони здоров'я (303) та вдома, шляхом спілкування з пацієнтами різних вікових груп, їхніми родичами чи близькими з оточення хворою дитиною та її батьками, уміти збирати скарги, анамнез захворювання, анамнез життя, алергологічний анамнез, епідеміологічний анамнез, оцінювати анамнестичні дані.

ПРН 2. Проводити медсестринську діагностику: виявляти та оцінювати проблеми пацієнта.

В умовах 303, удома, передбачуваних обставин, вміти виявляти дійсні проблеми пацієнта, оцінювати їхню першочерговість та встановлювати медсестринський діагноз.

ПРН 3. Планувати медсестринські втручання.

В умовах 303, удома та за непередбачуваних обставин, вміти скласти план медсестринських втручань для вирішення дійсних та супутніх проблем пацієнтів різного віку.

ПРН 4. Здійснювати контроль за роботою молодшого медичного персоналу та станом інвентарю.

В умовах 303 відповідно до посадових обов'язків, з метою дотримання санітарно-протиепідемічного режиму, вміти:

- проводити навчання молодшого медперсоналу з питань виконання функціональних обов'язків та охорони праці; контролювати дотримання правил техніки безпеки молодшим медичним персоналом;

- контролювати роботу молодшого медичного персоналу; контролювати виконання правил внутрішнього розпорядку персоналом та пацієнтами; контролювати дотримання заходів санітарно-гігієнічного режиму в палатах та медичних кабінетах.

ПРН 5. Здійснювати медсестринське адміністрування.

В умовах 303, з метою здійснення організаційних та управлінських компетентностей, вміти:

- приймати управлінські рішення, забезпечувати їх виконання на основі застосування моделей медсестринського керівництва;

- забезпечувати виконання наказів та постанов з питань охорони здоров'я;

- освоїти функціональні обов'язки керівника медсестринських служб;

- знати порядок проведення ліцензування та акредитації лікувально-профілактичних закладів, лабораторій різного профілю, тощо.

ПРН 6. Забезпечувати здоровий мікроклімат в колективі. Використовуючи принципи медсестринської етики та деонтології, правила міжособового спілкування з метою створення сприятливого психологічного мікроклімату, вміти:

- спілкуватися з пацієнтом та членами його сім'ї або наближеного оточення, медичним

персоналом;

- вирішувати етичні та деонтологічні проблеми в процесі роботи з пацієнтом та членами його родини; розглядати та аналізувати в колективі професійні помилки; проводити навчання для молодшого та технічного персоналу.

ПРН 7. Брати участь у забезпеченні спостереження за здоровим і перехворілим населенням, реабілітації та диспансерного нагляду.

В умовах ЗОЗ, удома та в громаді, користуючись чинними наказами МОЗ України, з метою формування, збереження та поліпшення стану здоров'я дорослого та дитячого населення, вміти:

- вести облік диспансерних груп населення;
- робити розрахунок та аналіз статистичних показників ефективності диспансеризації;
- проводити роз'яснювальну роботу серед пацієнтів різних диспансерних груп;
- вести облік груп здоров'я;
- розраховувати та оцінювати окремі показники та показники комплексної дії мікроклімату на організм людини;
- визначати етапи медико-соціальної реабілітації пацієнта, завдання для кожного етапу;
- складати комплекс реабілітаційних заходів залежно від і профілю, перебігу, періоду захворювання чи травми;
- проводити перепис дитячого населення.

1.3.3. Вивчення освітнього компоненту забезпечує набуття здобувачами освіти наступних **соціальних навичок (Soft skills):**

- застосовувати свої знання при вирішенні професійних проблем;
- сприяти духовному відродженню української медицини;
- орієнтуватися в сучасних проблемах охорони здоров'я і сприяти їх вирішенню.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь, ОПП	Характеристика освітнього компоненту	
		Денна форма	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я» (шифр і назва)	Вибіркова	
Загальна кількість годин – 90	Спеціальність: 223 «Медсестринство» (шифр і назва)	Курс:	
		1-й	
		Семестр	
Годин для денної (або вечірньої) форми навчання: аудиторних – 18 самостійної роботи – 72	Освітній ступінь: перший (бакалаврський) ОПП: «Сестринська справа»	Лекції	
		6 год.	
		Практичні, семінарські	
		12 год.	
		Самостійна робота	
		72 год.	
		Індивідуальні завдання: – год.	
		Вид контролю: залік	

2.1. Опис освітнього компоненту

2.2.1. Лекції

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Види лекцій
1	Історія медицини як наука і предмет викладання. Виникнення медицини та її розвиток у первісному суспільстві.	2	Лекція-презентація
2	Медицина Середньовіччя та за доби Відродження.	2	Лекція-презентація
3	Медицина Нового часу. Догляд за хворими та розвиток медсестринства в країнах світу	2	Лекція-презентація
	Всього лекційних годин	6	

2.2.2. Практичні заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1	Виникнення медицини та її розвиток у первісному суспільстві. Медицина Стародавнього світу.	2	розповідь-пояснення, презентація, метод проєктів	реферати, письмове опитування
2	Медицина Середньовіччя та за доби Відродження.	2	розповідь-пояснення, презентація, метод проєктів	реферати, письмове опитування
3	Медицина за Модерної доби (середини XVII – початку XX століть).	2	розповідь-пояснення, презентація, метод проєктів	реферати, письмове опитування
4	Догляд за хворими та розвиток медсестринств за різні історичні епохи	2	розповідь-пояснення, презентація, метод проєктів	реферати, письмове опитування
5	Внесок вчених України у розвиток медичної науки і практики медсестринства.	2	розповідь-пояснення, презентація, метод проєктів	реферати, письмове опитування
6	Історія Харківського національного медичного університету з 1805 року по сьогодні.	2	розповідь-пояснення, презентація, метод проєктів	реферати, письмове опитування
	Всього годин семінарських занять	12		

2.2.3. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1	Медицина первісного суспільства та Стародавнього Світу	9	пошуковий	анотації
2	Розвиток медицини Середньовіччя та за доби Відродження	9	пошуковий	анотації
3	Медицина Київської Русі (IX–XII століть)	9	пошуковий	анотації
4	Медицина України (XII – XVII століть)	9	пошуковий	анотації

5	Розвиток медицини в Україні (XVIII– поч. XX ст.)	9	пошуковий	анотації
6	Історія охорони здоров'я у Харкові з моменту заснування міста в середині XVII – до поч. XXI ст.	9	пошуковий	анотації
7	Діяльність Харківського Медичного Товариства	9	пошуковий	анотації
8	Медична етика і деонтологія в сучасному світі	9	пошуковий	анотації
	Всього годин	72		

Методи навчання: лекція, ілюстрація, демонстрація, презентація, відеороліки, відеофільми, дискусія, ділова, рольова, імітаційна гра, моделювання процесів і ситуацій, делегування повноважень, кейс-метод, метод проєктів, дебати.

Методи контролю:

Поточний контроль: усне опитування (індивідуальне і фронтальне); письмове опитування; тестовий контроль; творчі завдання; індивідуальні завдання; реферати; анотації; доповідь; виступ на задану тему.

Підсумковий контроль: залік.

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

3.1. Оцінювання успішності навчання здобувачів освіти здійснюється на підставі чинної «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів освіти ХНМУ»

Поточна навчальна діяльність здобувачів вищої освіти контролюється викладачем академічної групи, після засвоєння здобувачами освіти кожної теми освітнього компоненту та виставляються оцінки з використанням 4-бальної (національної) системи. Для здобувачів заочної форми навчання до поточних оцінок також належить оцінка за виконане індивідуальне завдання. За підсумками семестру середню оцінку (з точністю до сотих) за ПНД викладач автоматично одержує за допомогою електронного журналу системи АСУ.

Оцінювання поточної та загальної навчальної діяльності (ПНД, ЗНД):

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність проводиться відповідно згідно інструкції «З оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в Харківському національному медичному університеті», затвердженій наказом ХНМУ № 181 від 21.08.2021.

Підсумковий бал за ЗНД у семестрі визначається як середнє арифметичне національних оцінок за кожне заняття та ПЗ, округлене до 2-х знаків після коми. До суми балів за ЗНД включається також оцінка за виконану індивідуальну роботу. Відповідно до вказаної Інструкції, перерахунок середньої оцінки за загальну навчальну діяльність (ЗНД) у багатобальну шкалу, для освітнього компоненту, що завершується заліком проводиться відповідно до таблиці 1.

Таблиця 1

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу (для освітнього компоненту, що завершується заліком)

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	200	4.22-4,23	169	3.45-3,46	138
4.97-4,99	199	4.19-4,21	168	3.42-3,44	137
4.95-4,96	198	4.17-4,18	167	3.4-3,41	136
4.92-4,94	197	4.14-4,16	166	3.37-3,39	135

4.9-4,91	196	4.12-4,13	165	3.35-3,36	134
4.87-4,89	195	4.09-4,11	164	3.32-3,34	133
4.85-4,86	194	4.07-4,08	163	3.3-3,31	132
4.82-4,84	193	4.04-4,06	162	3.27-3,29	131
4.8-4,81	192	4.02-4,03	161	3.25-3,26	130
4.77-4,79	191	3.99-4,01	160	3.22-3,24	129
4.75-4,76	190	3.97-3,98	159	3.2-3,21	128
4.72-4,74	189	3.94-3,96	158	3.17-3,19	127
4.7-4,71	188	3.92-3,93	157	3.15-3,16	126
4.67-4,69	187	3.89-3,91	156	3.12-3,14	125
4.65-4,66	186	3.87-3,88	155	3.1-3,11	124
4.62-4,64	185	3.84-3,86	154	3.07-3,09	123
4.6-4,61	184	3.82-3,83	153	3.05-3,06	122
4.57-4,59	183	3.79-3,81	152	3.02-3,04	121
4.54-4,56	182	3.77-3,78	151	3-3,01	120
4.52-4,53	181	3.74-3,76	150	Менше 3	Недостатньо
4.5-4,51	180	3.72-3,73	149		
4.47-4,49	179	3.7-3,71	148		
4.45-4,46	178	3.67-3,69	147		
4.42-4,44	177	3.65-3,66	146		
4.4-4,41	176	3.62-3,64	145		
4.37-4,39	175	3.6-3,61	144		
4.35-4,36	174	3.57-3,59	143		
4.32-4,34	173	3.55-3,56	142		
4.3-4,31	172	3.52-3,54	141		
4,27-4,29	171	3.5-3,51	140		
4.24-4,26	170	3.47-3,49	139		

Проведення та оцінювання підсумкового заняття.

Підсумкове заняття (ПЗ) проводиться за розкладом, під час останнього заняття. Підсумкове заняття передбачає тестові завдання, які виносяться на ПЗ і повинні бути розглянуті в повному обсязі на практичних заняттях з роз'ясненням їх навчальної сутності, тощо.

Оцінювання освоєння практичних навичок, наведені у таблиці 2 «Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів освіти з освітнього компоненту», зокрема оцінювання практичних навичок, що додаються.

Таблиця 2

**Критерії оцінювання результатів навчальної діяльності
здобувачів освіти з освітнього компоненту**

Оцінка	Критерії оцінювання
«Відмінно»	Здобувач освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили
«Дуже добре»	Здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує справи і задачі стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількістю яких незначна

«Добре»	Здобувач освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок
«Задовільно»	Здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих
«Достатньо»	Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні
«Незадовільно» з можливістю повторного складання семестрового контролю	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
«Незадовільно» з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів

Під час оцінювання знань здобувача, що входять до підсумкового заняття (ПЗ) виставляється оцінка за національною шкалою, яка рахується як оцінка за ЗНД. (таблиця 3)

Таблиця 3

Шкала оцінювання у ХНМУ

Оцінка за 200 бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за чотирибальною (національною) шкалою
180–200	A	Відмінно
160–179	B	Добре
150–159	C	Добре
130–149	D	Задовільно
120–129	E	Задовільно
Менше 120	F, Fx	Незадовільно

Оцінка з освітнього компоненту виставляється лише здобувачам, яким зараховані усі заняття включаючи підсумкове заняття.

3.2. Питання до заліку

1. Що вивчає історія медицини?
2. Які джерела надають нам відомості про розвиток медицини?
3. Які методи лікування використовували за первісного ладу?
4. Як релігія впливала на медицину первісного суспільства?
5. В чому полягали особливості храмової медицини у Стародавній Греції?
6. Які медичні школи Стародавньої Греції відомі і в чому полягали особливості їх вчень?
7. Що відомо про медицину Стародавнього Єгипту, хвороби та методи їх лікування?
8. Які підходи до лікування використовували лікарі Стародавньої Індії?
9. Що відрізняє китайську медицину від західної?
10. Назвіть основні риси організації медичного обслуговування Стародавнього Риму?
11. Як були облаштовані лікарні, притулки для людей похилого віку та калік у Стародавньому Римі?
12. Що є характерним для медицини Візантії?

13. Назвіть особливості розвитку медицини у Західній Європі доби Відродження.
14. Що Ви знаєте про Андреаса Везалія та його фундаментальну працю?
15. Який внесок у розвиток медицини зробив Вільям Гарвей?
16. Кого вважають засновником учення про заразні хвороби?
17. Що Ви знаєте про розвиток хірургії у середньовічній Європі?
18. Який внесок у розвиток хірургії зробив Амбруаз Паре?
19. Які особливості мав розвиток медицини у Візантійській імперії?
20. Які нові медичні установи з'явилися у Візантії?
21. Які особливості мала медицина в Арабських халіфатах?
22. Які медичні установи існували в містах Арабських халіфатів?
23. Що Вам відомо про Ібн-Сіну та його медичну працю?
24. Які особливості притаманні медицині Західної Європи доби раннього і класичного Середньовіччя?
25. Як впливала католицька церква на медичну науку?
26. Якою була медична освіта у Західній Європі за доби класичного Середньовіччя?
27. Що спричинило поширення інфекційних хвороб в період Середньовіччя?
28. Які протиепідемічні заходи вживала медицина за Середньовіччя?
29. Які методи фізіологічних досліджень були найпершими?
30. Яке відкриття зробив Е. Дженнер?
31. Який внесок у медицину зробив Рене Лаеннек?
32. Як розвивалася фізіологія й експериментальна медицина у ХІХ ст.?
33. Що Вам відомо про організацію промислової санітарії та наукової гігієни?
34. Яке відкриття зробив Луї Пастер?
35. Який внесок у медицину зробив Роберт Кох?
36. Яке відкриття зробив Вільгельм Рентген?
37. Які методи наркозу були запропоновані у ХІХ столітті?
38. Кого вважають основоположником медсестринської справи?
39. Що Ви знаєте про М.І. Пирогова?
40. Якими були цілі та завдання общин милосердя у ХІХ столітті?
41. Разом із яким ученим М.Ф. Гамалія заснував бактеріологічну станцію?
42. Що Вам відомо про перших сестер милосердя?
43. Хто з вітчизняних медиків запровадив сортування поранених в період Кримської війни (1853-1856)?
44. Що Вам відомо про організацію системного навчання сестер милосердя?
45. Що Вам відомо про Флоренс Найтінгейл та історію формування міжнародної організації Червоного Хреста?
46. Хто був засновником Харківського університету? Що Ви знаєте про цю людину?
47. Коли на медичному факультеті з'явилися перші справжні студенти? Чому так сталося?
48. Хто з видатних вчених-медиків працював на медичному факультеті Харківського університету?
49. Коли медичний факультет Харківського університету почав навчати студентів у власних клініках? Як вони були обладнані?
50. Завдяки кому з учених медичний факультет Харківського університету удержав Клінічне містечко з 4-х клінік? Коли це відбулося?
51. Які періоди розвитку пройшла Харківська вища медична школа?
52. Чому А. П. Чехов назвав професора Л. Л. Гіршмана «святою людиною»?
53. Харківське медичне товариство зробило багато корисних справ для населення міста? Про які з них Ви можете розповісти?

54. Коли у Харкові було організовано Жіночий медичний інститут? З якими перепонами зіткнулися його організатори?

55. Що Ви знаєте про академіка В.Я. Данилевського?

56. Коли і за яких обставин була заснована Харківська медична академія?

Які навчальні заклади увійшли до її складу?

57. Що Ви знаєте про академіка Л.Т. Малу?

58. Імена кого з учених-медиків увічнено у назвах вулиць нашого міста? Чим уславились ці люди?

3.3. Контрольні питання

1. Предмет і джерела вивчення курсу «Історія медицини».

2. Поняття хвороби і методи лікування за первісного ладу.

3. Особливості храмової медицини Стародавньої Греції.

4. Лікарі доби античності і їх внесок у розвиток медицини.

5. Особливості розвитку медицини в Арабських халіфатах.

6. Особливості розвитку візантійської медицини.

7. Особливості розвитку медицини у країнах Західної Європи за доби Відродження.

8. Які наукові відкриття Модерної доби істотно вплинули на розвиток медицини?

9. Винахід яких медичних інструментів та приладдя Нового часу істотно полегшив працю лікарів?

10. Як формувалась міжнародна система підготовки кадрів середнього та молодшого медперсоналу?

11. Видатні постаті медицини Модерної доби.

12. Які методи обстеження хворих почали використовувати лікарі за Модерної доби?

13. Розвиток медицини в Україні за доби Київської Русі.

14. Розвиток медицини в Україні за Модерної доби.

15. Історія Харківського національного медичного університету.

16. Діяльність Харківського Медичного Товариства.

17. Яким чином ВООЗ пропонує вирішувати проблему медсестринства?

18. Що вам відомо про «Етичний кодекс медичної сестри»?

19. Які напрямки реформування мед сестринської освіти Ви можете назвати?

20. Що Вам відомо про міжнародне співробітництво у сестринській справі?

21. Які основні періоди у розвитку медсестринства в Україні Ви можете назвати?

3.4. Індивідуальні завдання

1. Історія розвитку медсестринства.

2. Розвиток Української школи медицини.

3. Юрій Дрогобич та його внесок у медицину

4. Історія розвитку вакцинації.

5. Н.М. Амбодик – Максимович і розвиток педіатрії, акушерства та гінекології.

6. Внесок М.М. Тереховського у розвиток медицини.

7. Д.С. Самойлович і розвиток епідеміології в українських землях.

8. Роль Києво-Могилянської академії у розвитку медицини.

9. Розвиток військово-польової хірургії. Внесок М.І. Пирогова.

10. Вплив воєн на розвиток сестринства в історії людства.

11. Здобутки клінічної медицини (значення відкриттів для медицини: дослідження гормонів, вітамінів, рентгену).

12. Експериментальна медицина (розвиток генетики і бактеріології).

13. Розвиток неврології та психіатрії.

14. Розвиток імунології та мікробіології. Нобелівська премія І.І. Мечникова.

15. Марія Тереза та її внесок у розвиток сестринської справи у світі.

16. Медична підготовка у ХІХ столітті.

17. Сестринська справа в європейських країнах. 18. Медсестринство незалежної України.

3.5. Правила оскарження оцінки

Правила оскарження прописані в «Положенні про апеляцію результатів підсумкового контролю здобувачів освіти Харківського національного медичного університету» №35/2020 від 30.09 2020 року.

Апеляція - оскарження здобувачами освіти результатів підсумкового контролю.

Апеляція результатів підсумкового контролю знань здобувачів освіти є складовою організаційного забезпечення освітнього процесу. Розгляд апеляції проводиться з метою визначення об'єктивності виставленої оцінки. Головне завдання апеляційної процедури - подолання елементів суб'єктивізму при оцінюванні знань здобувачів освіти, уникнення непорозумінь та спірних ситуацій, створення сприятливих умов для розвитку та реального забезпечення законних прав і інтересів осіб, які навчаються.

Здобувачі вищої освіти мають право подавати апеляцію на отриману підсумкову оцінку, то виставлена з освітнього компоненту. Незадовільні оцінки, отримані здобувачем освіти у разі відсутності на підсумковому контролі без поважної причини (відповідно до встановленого в університеті порядку). оскарженню не підлягають.

Спірні питання стосовно оцінок, отриманих при складанні атестації, розглядаються екзаменаційною комісією.

Порядок створення та склад апеляційної комісії

Апеляційна комісія створюється для вирішення спірних питань, які виникли під час здійснення підсумкового контролю, і розгляду апеляції здобувачів освіти ХНМУ.

До складу апеляційної комісії входить проректор з наукової або науково-педагогічної роботи, директор навчально-наукового інституту якості освіти, начальник навчально-методичного відділу, керівник відповідного деканату, інституту, завідувач аспірантури, докторантури і клінічної ординатури, гарант освітньої програми, науково-педагогічні працівники, які задіяні в реалізації відповідної освітньої програми (в т. ч. ті що викладають освітній компонент оцінка з якої є спірною, але не проводили підсумковий контроль у даного здобувача), представники студентського самоврядування. Склад апеляційної комісії не менше 5 осіб.

Порядок подання заяви про апеляцію

До початку проведення підсумкового контролю керівник відповідного деканату, інституту, завідувач аспірантури, докторантури і клінічної ординатури доводить до відома здобувачів освіти зміст цього Положення.

Подання заяви про апеляцію (далі - заява) здійснюється здобувачем освіти особисто у письмовій формі не пізніше наступного дня після оголошення результатів складання підсумковою контролю

Здобувач освіти подає заяву до відповідного деканату, інституту, відділу аспірантури, докторантури і клінічної ординатури па якому він навчається. Керівник даного підрозділу реєструє заяву у навчально- методичному відділі іа надає її на підпис ректора, готує проєкт наказу про склад апеляційної комісії, повідомляє здобувачу освіт и дату і' місце засідання апеляційної комісії.

Якщо здобувач освіти, який оскаржує результати підсумкового контролю, бажає додати до заяви додаткові документи, то він повинен це зробити під час подання заяви (письмові роботи додатково не надаються).

Заява повинна бути розглянута па засіданні апеляційної комісії не пізніше двох наступних робочих днів після її подання.

Порядок розгляду заяв

Заяви розглядаються під час засідання апеляційної комісії. На одному засіданні апеляційної комісії може розглядатись декілька заяв.

Здобувач освіти, який подавав заяву, має право бути присутнім на усіх засіданнях апеляційної комісії при розгляді його заяви. У випадку його відсутності секретарем комісії у протокол засідання повинен бути зроблений відповідний запис.

Для розгляду заяви, керівником відповідного деканату, інституту, завідувачем аспірантури, докторантури і клінічної ординатури до апеляційної комісії подаються оригінали письмових робіт здобувача освіти з підсумкового контролю, роздрукований варіант комп'ютерного тестування, журнали обліку роботи академічної групи тощо.

При розгляді заяви щодо підсумкового контролю, який проводився у письмовій формі, повторне чи додаткове опитування здобувача освіти апеляційною комісією заборонено. Апеляційна комісія розглядає та аналізує письмову роботу керуючись критеріями оцінювання відповідного освітнього компоненту.

При розгляді заяви щодо підсумкового контролю, який проводився в усній формі здобувачу освіти, за рішенням апеляційної комісії, може бути надана можливість повторно скласти підсумковий контроль під час засідання апеляційної комісії за новим білетом, з комплекту білетів з освітнього компоненту. Для об'єктивності та прозорості білет, за яким здобувач освіти вперше складав підсумковий контроль, вилучається з комплекту.

Рішення апеляційної комісії приймаються більшістю голосів від загального складу комісії. У разі рівної кількості голосів "за" та "проти" приймається рішення, яке підтримав голова комісії.

Результатом розгляду заяви «прийняття апеляційною комісією одного з двох рішень»:

- попереднє оцінювання знань здобувача освіти на підсумковому контролі відповідає рівню якості його знань з даного освітнього компоненту і не змінюється;

- попереднє оцінювання знань здобувача освіти на підсумковому контролі не відповідає рівню якості його знань з даного освітнього компоненту і заслуговує іншої оцінки (вказується нова оцінка відповідно до діючої в ХНМУ шкали оцінювання результатів підсумкового контролю), але не нижчої за отриману на підсумковому контролі, за яким подана заява.

Якщо в результаті розгляду заяви апеляційна комісія приймає рішення про зміну попередніх результатів підсумкового контролю, нова оцінка знань здобувача освіти виставляється відповідно до шкали оцінювання результатів підсумкового контролю ХНМУ спочатку в протоколі засідання апеляційної комісії, а потім змінюється коректурним способом - в письмовій роботі, у відомості успішності та заліковій книжці (індивідуальному навчальному плані) здобувачем освіти.

4 ПОЛІТИКА ОСВІТЬНОГО КОМПОНЕНТУ

Політика курсу полягає у дотриманні Етичного Кодексу, укладеного університетською спільнотою, в якому визначено основні моральні принципи (Кодекс корпоративної етики ХНМУ представлений на сайті <http://knmu.edu.ua>)

Відповідно до діючої «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності при Європейській кредитно-трансферній системі організації навчального процесу» здобувачі освіти мають отримати оцінку з кожної теми освітнього компоненту. Якщо здобувач вищої освіти пропустив навчальне заняття він має його відпрацювати відповідно до «Положення про порядок відпрацювання здобувачами освіти Харківського національного медичного університету навчальних занять». Відпрацювання проводяться щоденно черговому викладачу кафедри. У разі невчасної здачі здобувачем індивідуального завдання з поважної причини, необхідно повідомити викладача про таку ситуацію та встановити новий строк здачі. Якщо здобувач не встигає з виконанням індивідуального завдання він може попросити у викладача відтермінування з обґрунтуванням причини невчасного виконання (викладач вирішує в кожній конкретній ситуації чи є сенс подовження строку виконання і на який термін).

У разі невиконання завдань під час навчальних занять, чи невиконання частини такого заняття викладач виставляє незадовільну оцінку, яку здобувач має перескласти викладачеві увільний час, який слід попередньо призначити.

Під час лекційного заняття здобувачам вищої освіти рекомендовано вести конспект заняття та зберігати достатній рівень тиші. Під час практичних занять очікується достатній

рівень підготовленості здобувачів до них та активна участь в роботі і виконанні поставлених викладачем завдань. Зокрема, очікується активна участь під час обговорення в аудиторії, здобувачі мають бути готовими детально розбиратися в матеріалі, ставити запитання, висловлювати свою точку зору, дискутувати. Під час занять важливі:

- повага до колег, ввічливість та вихованість,
- толерантність до інших та їхнього досвіду,
- сприйнятливості та неупередженості,
- здатність не погоджуватися з думкою, але шанувати особистість опонента/-ки,
- ретельна аргументація своєї думки та сміливість змінювати свою позицію під впливом доказів,
- я-висловлювання, коли людина уникає непотрібних узагальнювань, описує свої почуття і формулює свої побажання з опорою на власні думки і емоції,
- обов'язкове знайомство з першоджерелами, підготовленість до заняття.

Вітається творчий підхід у різних його проявах. Від здобувачів вищої освіти очікується зацікавленість участю у різноманітних науково- комунікативних заходах з предметного профілю.

5. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Загальні положення

Кодекс академічної доброчесності Харківського національного медичного університету, який затверджено наказом ХНМУ від 27.08.2019 року № 305 (далі – Університет) розроблено з метою підтримки ідеї доброчесності та гідних взаємин між учасниками академічного процесу; пропагування важливості академічної доброчесності; вирішених питань щодо підняття якості вищої освіти; сприяння розвитку позитивної репутації; підвищення рейтингу викладачів та конкурентоспроможності випускників університету; розвитку навичок добросовісної та коректної роботи із джерелами інформації; дотримання вимог наукової етики та поваги до інтелектуальної власності інших осіб; активізації самостійності та індивідуальності при створенні власних творів, а також підвищення відповідальності за порушення загальноприйнятих правил цитування.

Основними завданнями впровадження політики академічної доброчесності в Університеті є: попередження та усунення випадків академічного шахрайства серед здобувачів освіти та викладачів Університету, виховання негативного відношення до плагіату, проведення постійної цілеспрямованої роботи щодо розвитку у здобувачів освіти академічної доброчесності.

Даним Кодексом встановлено принципи академічної доброчесності в освітньому процесі, права та обов'язки учасників академічного процесу, види порушень академічної доброчесності та порядок їх усунення.

Викладачі, дослідники і здобувачі освіти, які виявляють прагнення до академічної доброчесності повинні стати зразком для наслідування й підвищувати стандарт освітньої та наукової діяльності в цілому. Порушення правил академічної доброчесності не повинні негативно впливати на репутацію Університету й зменшувати цінність освітніх та наукових ступенів, що здобуваються в університеті. Кодекс розроблено на підставі вимог чинного законодавства: на основі Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право та суміжні права», «Про запобігання корупції». При формуванні документу було використано нормативно-правову базу Кабінету Міністрів України, інформацію з міжнародних публікацій Ради Європи; враховано рекомендації Міністерства освіти і науки України щодо впровадження етичних кодексів в українських ЗВО.

Метою даного Кодексу, в рамках навчального (освітнього) процесу та наукової діяльності, є популяризація принципів академічної доброчесності серед співробітників та здобувачів вищої освіти.

Основними принципами академічної доброчесності в освітньому процесі є:

Законність. У своїй діяльності дотримуватися Конституції України, законів та підзаконних актів.

Науковість. Об'єктивно висвітлювати наукові факти, поняття, наукові досягнення, ознайомлювати з науковими методами.

Чесність та порядність. Не допускати використання неправдивих тверджень. Взаємна довіра. Вільний обмін ідеями та інформацією.

Ввічливість та толерантність. З повагою та доброзичливістю ставитися до інших, їхніх думок, поглядів, переконань.

Справедливість та об'єктивність. Неупереджене ставлення один до одного, об'єктивна оцінка результатів навчальної, дослідницької та трудової діяльності, неупереджено розглядати дискусійні питання, без особистих уподобань або вигоди.

Компетентність й професіоналізм. Передбачає наявність аналітичних здібностей, моральних якостей, внутрішньої культури, емоційного інтелекту, знання ділового етикету, високу організацію праці.

Добросовісність та відповідальність. Брати відповідальність за результати своєї діяльності, виконувати взяті на себе зобов'язання.

Партнерство та взаємодопомога. Сприйняття всіх учасників освітнього процесу як рівноправних сторін.

Безпека та добробут. Діяльність учасників освітнього процесу не повинна приводити до виникнення загроз їхньому життю, здоров'ю та майну Університету.

Соціальна справедливість та рівність. Рівний доступ до освіти незалежно від раси, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації, політичних, релігійних переконань, етнічного, соціального походження, стану здоров'я.

Демократичне управління. Управління системою вищої освіти та Університетом повинні здійснюватися із залученням усіх відповідних учасників освітнього процесу при етичному виконанні керівництвом університету своїх повноважень на всіх ланках.

Якісна освіта. Самовдосконалення та вдосконалення системи освіти. Усі учасники академічного процесу підтримують ідею найвищої можливої якості освіти, докладаючи максимум зусиль до постійного вдосконалення освітньої системи, у тому числі через власний професійний розвиток.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Луцик Л.Ф., Малюта В.Р., Мельник В.І., Григола О.Г. Історія медицини і медсестринства : навчальний посібник для студентів медичних (фармацевтичних) коледжів, училищ та інститутів медсестринства. / Л.Ф. Луцик та ін. – Київ: ВСВ «Медицина», 2018. – 376 с. + 32 с. кольор. вкл.

2. Перепелиця А.В. Історія медицини та медсестринства : [електронний посібник лекцій для студентів другого курсу МН та МС відділення] / А. В. Перепелиця. – Київ : ВНЗ КММК, 2018. – 462 с. URL: https://drive.google.com/file/d/11OH_Iq3hgHgEalPm2ArKgu7Jq_JnXuM5/v_iew

3. Ступак Ф.Я. Історія медицини : [підручник для студентів вищ. мед.навч. закл.] / Ф. Я. Ступак. Вид. 3-тє, випр. і допов. – Київ : Книга- плюс, 2017. – 176 с. : іл., портр. – Бібліогр.: с. 172–173 та в підрядк.Прим. – Імен. Показч.: 174–176. – ISBN 978-966-460-069-6

4. Посібник до вивчення курсу «Історія медицини»/ П.М.Полушкін.– Д.:ДНУ, 2016. – 242 с. URL: http://repository.dnu.dp.ua:1100/upload/cd01488c10e047532387816735b53_409Istoriya_medicini_1.PDF

Допоміжна

1. Історія медицини : методичні вказівки для студентів до семінарського заняття за

темою «Виникнення медицини, її розвиток у первісному суспільстві. Медицина Стародавнього Світу» для підготовки студентів за спеціальностями 222 «Медицина», 228 «Педіатрія», 221 «Стоматологія» / Укл. В.А. Огнєв, О.В. Семененко, Н.М. Мартиненко, О.В. М'якина. – Харків : ХНМУ, 2017. – 23 с.

2. Історія медицини : методичні вказівки для студентів до семінарського заняття за темою «Медицина раннього і класичного середньовіччя, та доби Відродження» для підготовки студентів за спеціальностями 7.12010001 «Лікувальна справа», 7.12010002, «Педіатрія», 7.12010003 «Медико-профілактична справа», 7.12010005 «Стоматологія» / Упор. В.А. Огнєв, О. В. Семененко, О. В. М'якина, Н.М. Мартиненко –Харків : ХНМУ, 2017. – 19 с.

3. Історія медицини : методичні вказівки для студентів до семінарського заняття за темою «Медицина Нового часу середини XVII – початку XX ст.» для підготовки студентів за спеціальностями 7.12010001 «Лікувальна справа», 7.12010002 «Педіатрія», 7.12010003 «Медико-профілактична справа», 7.12010005 «Стоматологія» / Упор. В.А. Огнєв, О.В. Семененко, О.В. М'якина, Н.М. Мартиненко. – Харків : ХНМУ, 2017. – 20 с.

4. Історія медицини : методичні вказівки для студентів до семінарського заняття за темою «Вчені-медики України» для підготовки студентів за спеціальностями 7.12010001 «Лікувальна справа», 7.12010002 «Педіатрія», 7.12010003 «Медико-профілактична справа», 7.12010005 «Стоматологія» / Упор. В.А. Огнєв, О.В. Семененко, О.В. М'якина, Н.М.Мартиненко. – Харків : ХНМУ, 2017. – 21 с.

5. Історія медицини : методичні вказівки для студентів до семінарського заняття за темою «Історія Харківського національного медичного університету» для підготовки студентів за спеціальностями 7.12010001

«Лікувальна справа», 7.12010002 «Педіатрія», 7.12010003 «Медико-профілактична справа», 7.12010005 «Стоматологія» / Упор. В.А. Огнєв, О.В. Семененко, О.В. М'якина, Н.М. Мартиненко. – Харків : ХНМУ, 2017. – 18 с.

6. Contribution of India In Medical Sciences (PDF). Archived from the original PDF on 2018-04-08. Retrived 2018-04-07.

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. [History of the Health Sciences World Wide Web Links \(Medical Library Association\)](#)
2. [Wellcome Library](#)
3. Collections of books, manuscripts, archives, films and pictures on the history of medicine from the earliest times to the present day. Searchable catalogue of archives and manuscripts. <http://archives.wellcome.ac.uk/> The historical image collection contains over 160,000 images and is keyword searchable.
4. [Online Catalog, National Library of Medicine](#)
5. The NLM Catalog provides access to NLM bibliographic data for journals, books, audiovisuals, computer software, electronic resources and other materials. Links to the library's holdings in LocatorPlus, NLM's online public access catalog, are also provided.
6. [World Health Organization \(WHO\) Historical Collection](#)
7. [Institute of Historical Research, Medical History Page](#)
8. [History of Vaccines Web Site](#)
9. [LitMed: The Literature, Arts, & Medicine Database \(NYU\)](#)
10. The Literature, Arts, & Medicine Database is an annotated multimedia listing of prose, poetry, film, video and art that was developed to be a dynamic, accessible, comprehensive resource for teaching and research in MEDICAL HUMANITIES, and for use in health/pre-health, graduate and undergraduatel liberal arts and social science settings.

8. ІНШЕ

Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин в Харківському національному медичному університеті. [Електронний ресурс]. URL: http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_ad_etyka_text.pdf

Положення про Комісію з академічної доброчесності, етики та управління конфліктами ХНМУ. [Електронний ресурс]. URL: http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_komis_adtext.pdf.